

Frygt for skindøden og brug af bibliotekssalen til overvågning, 1867

Stadsarkivet,

Patronatsarkivet,

Trinitatis Kirkes arkiv, indkomne sager 1842-1869

Transskriberet april 2005 Jesper Vang Hansen

"Indretning af Bibliotekssalen til Sikring imod Skindødes levende Begravelse!"

Sådan er overskriften på et forslag fra 1867 til nyanvendelse af bibliotekssalen efter universitetsbiblioteket var flyttet. Forslaget stammer fra Trinitatis kirkes andengraver E. Borgen stilet til kirkeinspektionen. Forslaget gik ud på at indrette mindre rum til såkaldte "liigceller", der kunne anvendes til opbevaring af lig. Dels til aflastning for fattige familier, der kun havde et enkelt værelse til bolig, og hvor det var en belastning, at have en afdød liggende inden ligsyn kunne foretages, og dels for de familier, hvor der var frygt for at begrave sin afdøde slægtning som skindød.

Der verserede mange historier om skindøde. Den mest absurde stammede fra 1804, hvor flere af Assistens Kirkegårds gravere og graverkarle blev dømt til tugthuset for ligrøveri. Hundredevis af grave var blevet åbnet og undersøgt. Der blev konstateret adskillige uregelmæssigheder. Bl.a. fandt man grave med for mange lig, hvilket skyldtes at gravrøvere havde solgt kisterne og kisteklæderne til "genbrug" og havde lagt de afklædte lig der, hvor man lettest kunne komme af med dem. En af de dømte overgravere lettede sin samvittighed på sit dødsleje i 1816, ved at fortælle en præst, at han havde været med til at begå røveri i 1798 i graven med Giertrud Birgitte Bodenholfs lig. Under sin udåds gerning vågnede den skindøde i sin kiste. Gravrøvere måtte slå hende ihjel, for at fuldføre sit forehavende.

Frygten for levende begravelse fik betydelig næring af historien om den rige Giertrud Birgitte Bodenhoff. Historien holdt sig i "live" i 137 år før Madam Bodenholfs slægtning, folketingsmand Viggo Starcke, i 1953 fik indenrigsministeriets tilladelse til at åbne graven for at undersøge mytens rigtighed. Der kunne dog ikke med sikkerhed konstatere, at hun var blevet begravet skindød og ej heller om hun var blevet slået ihjel af gravrøvere..

Graveren skriver:

[Om skik og brug ved begravelser:]

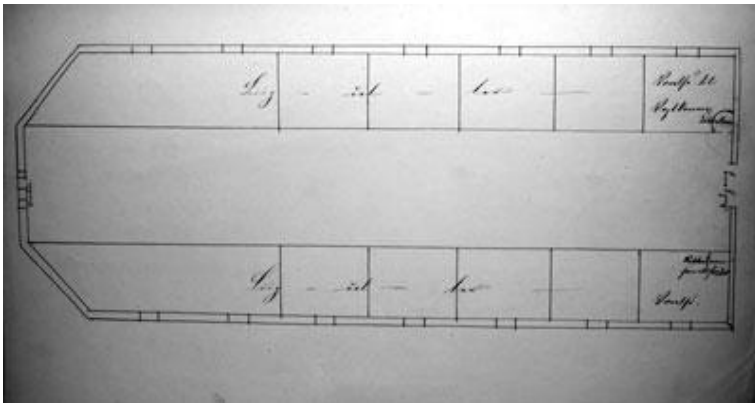
"Efter nuværende forhold heri Byen, er det ofte Tilfældet, at Døde, af mindre bemidlede Familier, forblive henliggende i mere end et Døgn i samme Værelse, hvor den ofte talrige Familie maa opholde sig, arbeide, spise og sove. Derpaa bringes Liget til et Capel, hvor Tilladelse forlanges til atter at aabne Kisten for, efter Skik og Brug, at klæde Liget med dertil særligt indrettede Klæder og Blomster med andet Pynt, derefter kommer Slægtningene, undertiden flere Gange dagligt, forat see til den Afdøde og paa Begravelsesdagen er det endog ofte vanskeligt at formaae dem til, at lade kisten tillukke saa at følget undertiden maa vente udover den til Ceremonien fastsatte Tid. For at Lægen kan give sit Minde til en hurtig fjernelse, fra et saa indskrænket Hjem, uden at være mødt til at udstede Dødsattest, hvilket kan skee fra Liigcapellen, samt forat imødegaa den Uskik i Capellet og afholde nysgerrige og udelicate Øine fra at trænge sig frem til Dødsleiet, noget som ikke kan skee i Kirkens Capel, hvortil enhver kan faae Adgang, vil jeg foreslaa Liigceller, hvortil kuns Slægtningene, hvem maa paa Grund af det ringere Antal vil være i Stand til at kiende, tilstædes Adgang. Naar umiskjendelige Tegn paa Døden og navnlig naar forraadnelsen indtræder og Lægen har udstedt Dødsattest, underrettes Slægtningene herom. Kisten tilskrues og transporteres il det Capel eller Sted hvor Begravelsenceremonier skulle foregaa.

[henvisning til bedemand Schous forslag i 1841 og andre]

Tanken til en Sikring imod Skindødes levende Begravelse, opstod for nogle Aar siden for mig ved at erfare at man i Videnskabernes Selskab i Paris i Aaret 1846 havde ladet en hr. Guer oplæse en Afhandling, hvorefter 94 Exempler paa Skindød ved tilfældige Omstændigheder vareopdagede. Senere ere fortolkninger af lignende Indhold fremkomne i "Dagbladet" og skal jeg fremhæve nogle artikler i Bladets no. 199 i Aug. 1867 og paafølgende Numere Jeg fik derefter opspurgt vedlagte Plan med Indbydelse til Actietegning udstedt af Afdøde Bedemand Schou, efterat han i Aaget 1841 havde indgivet Ansøgning om at maatte opføre en Bygning til Modtagelse af Døde med det formaal at bevogte Disse, indtil nøiagtige Kjendetegn havde overbevist om Dødens virkelige Tiltrædelse. Sagen vandt Bifald hos Admiralitet's-Collegiets Kirkepatronat for Holmens Kirke og Cancelliet der indhentede Sundhedspolitiets Erklæring og under 9. Januar 1843 modtog han allers. Resolution med tilladelse at opføre en saadan Begravelses Anstalt, men mange forhandlinger og forandringer i den oprindelige Plan trak Sagen hen, saaat han først i April 1846 modtog den endelige kongl. Resolution, bekjendtgjort i "Fædrelandet" N: 83 den 7.april 1846. men saavidt mig bekjendt blev foretagendet afbrudt ved Schou's Sygdom og Død:

[plan for liigceller]

Paa en lignende Maade som Schou har jeg tænkt mig de Afdøde, naar Slægtingene kunne ønske saadant, optagne i Liigceller, forat staa under Bevogtning indtil de efterlevende kunne erholde fuldkommen Overbevisning om Dødens Tilstedeværelse, saa at disse uden bange Tvivl kunde transportere Liget til det for Begravelseceremonierne bestemte Sted.

[Plan over den gamle bibliotekssal med inddeling af "liigceller". Værelse til vagthavende i det nuværende kontor]

1. og 2. klasses liig]

Localet er omtrent 80 Alen Langh og 29 Alen bredt, som medfølgende Udkast femviser, bør dette Rum afdeles ved en Bindingsvæg, til et antal mindre Rum, Liigceller, Omkostningerne ved disses Indretning, den nødvendige Udstyrelse, Gasledning og øvrige Inventarium, kan næppe overstige i alt Rigsdaler 4000.

Wirksomheden har jeg tænkt mig deelt i to Grene som foran antydet.

En Klasse for Liig af mindre bemidlede familier, naar disse af Lægen fordres fjernede fra Hjemmet som ovenfor betegnet. For brugen af en saadaan Celle vil jeg foreslaa en Godtgjørelse af 2 rd. og naar der medvidere farlanges Personalets Betjening og Transport til et Liigcapel erlægges under 2 rd.

En anden Klasse for Liig, som forsynes med Sikkerhedsaggregater, der kunne lede til Opdagelse af Skindød f.ex. ved at festne et Klokkeaggregat til den Dødes Finger, at anbringe et blankt Speil for den Dødes Aandedrag og andet Lignende, som man maatte finde anvendeligt, samt ved at have tilrede saadanne Midler, som en vagthavende Kone strax bør benytte for at yde den Hjælp. som Omstændighederne kunde gjøre Krav paa indtil en Læge kunde blive tilkaldt.

Ængstelige Slægtinge ville sikkert finde Beroligelse ved at vide deres Afdøde under saadan Tilsyn.

[Statistik og økonomi]

Kjøbenhavns Dødsliste har for i de sidste Aar beløbet sig til henimod 4000 om Aaret, heraf halvt Børn og den anden halvdeel Voxne. Naar heraf antages at mindst 300, halvt af hver Klasse ville benytte denne Anstalt, vil Indtægt og Udgift stille sig saaledes.

Indtægter:

	á stk rd	rd. i alt
150 Liig til Optagelse i Liigceller	2	300
for sammes transport	2	300
130 Liig til Observations=Liigceller	10	1300
20 Liig til samme Klasse med særegne foranstaltninger, f. Ex. bestandigt brændende Lys og deslige	20	400
300 Liig i alt		2300

Udgift:

	rd.
Fast Gage til Bestyreren	400
4 Bude, Portnere og 2 Vagtkoner, med frit Værelse	700
Lægehonorar	100
Transport i Rustvogn til Capel	200
Løbende Omkostninger	180
i alt	1680

til rest 620 rd,

Naar heraf udredes Rente af Anlægscapitalen rd. af 4% er 160 rd

vil Kirken opnaa et Overskud stort Rd. 460 rd.

Dersom Indtægten maatte overstige denne Beregning foreslaas det Overskydende fordeelt med 15% til Bestyreren, 30 % til de forøgede Omkostninger og 55% Tillæg til Kirken.

Jeg tror at turde fremføre Sandsynligheden af, at denne Anvendelse af Localet, vil give Kirken de største Indtægter, som kan ventes opnaaet for dette Rum, som paa Grund af Beliggenheden er meget indskrænket i den brug, som man vil finde passende herfor. Ligeledes vil denne Anvendelse bringe Kirken indirekte fordeel ved hermed i forbindelse staaende Begravelser.

[afslutning]

Derson Inspektionen maatte anse denne Plan for realisabel, skal jeg tillade mig at ansøge om den antydede Bestyrerplads, tilligemed min nuværende Plads som Kirkebetjent, saaledes at hver at disse Bestillinger betragtes som af hinanden uafhængige Poster. Uagtet Bedemand Schou har anseet 800 rd. som passende Løn har jeg troet, at kunne være tilfreds med 500 rd., idet jeg formener at et par Aars Erfaring atteste vilde regulere Vederlaget i et passende forhold til det ydede Arbeide.

København den 29. November 1867.

Underdanigst E. Borgen, anden Graver ved Trinitatis Kirke

Fuldmægtig Philipsen, som modtager Dødsanmeldelserne i Skifteretten, har meddelt mig at Dødsantallet i Aarene 1866 og 1867 omtrent beløb sig som omstaaende anført, men vedlagte Opgivende fra det statistiske Bureau angive et større Dødsantal, nemlig Gjennemsnitbeløbet for de 5 år 1860-1864 til 4392 3/5. Underdanigst E.Borgen"

Jesper Vang Hansens efterskrift:

I dag synes vi, at graverens planer var absurde og kan gyse over tanken om den makabre trafik i sneglegangen. Men datidens syn på sagen har nok været anderledes. Desværre kender vi ikke kirkeinspektionens reaktioner på graverens idé, men planen blev i hvert fald aldrig realiseret. I årene 1869 og 1870 gennemgik kirken en omfattende hovedreparation, hvor bl.a. alle vinduer i bibliotekssalen blev udskiftet og ændret til dobbeltbuede vinduer, som de kendes i dag. Fra 1870 udlejedes salen til Apoteker Spreckelsen og Tvede, og fra 1871 og frem til i hvert fald 1890 udlejedes hovedparten af salen til Reitzels Forlag.